УДК 34
З-12

Рекомендовано до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет» (протокол від 27.07.2026 № 13).

З-12 Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 05 черв. 2026 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2026. 242 с.

Збірник конференції містить матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (05.06.2026), у роботі якої взяли участь представники закладів вищої освіти, наукових установ, правоохоронних органів, недержавних установ України та іноземних держав.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова);* канд. юрид. наук, доц. **Олександр ХРИСТОВ** (*заст. голови);* канд. юрид. наук, доц. **Тетяна АЛФЬОРОВА**; докт. юрид. наук, доц. **Вадим ДАВИДЮК**; канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**; докт. юрид. наук, проф**. Євген ЛЕГЕЗА**; канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА**; докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**; канд. юрид наук, доц. **Станіслав ЧЕРНОП'ЯТОВ**; **Андрій МІРОШНИК** *(секретар).*

ISBN 978-617-8981-32-7

© ВНПЗ ДГУ, 2026
© Автори, 2026

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ

Кириченко О.В.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ…… 11

Акімов М.О.
ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ……... 15

Шамара О.В., Комашко В.В.
ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПІДСЛІДНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ З ПИТАНЬ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА..... 17

Вороніна К.О., **Ліпинський В.В**.
ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЗАСАДА ТЛУМАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ПРАВОВИХ НОРМ…….. 22

Ірха Ю.Б.
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ…… 25

Літвін Ю.І., **Літвін Л.Ю.**
ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ВЛАСНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ…… 29

Титаренко О.О.
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОКТРИНИ З ПРОФЕСІЙНОГО ВТРУЧАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ…….. 33

Шинкаренко І.О.
ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ…… 36

Вдов А., Пренько Я.
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ…… 39

3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) Рада митного співробітництва, Всесвітня митна організація; Конвенція, Положення, Правила [...] від 18.05.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення 26.06.2026).

4. Ліпинський В.В. Принципи тлумачення адміністративно-деліктних правових норм: доктринальний аналіз. Том 3 № 5 (2025): Аналітично-порівняльне правознавство. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/342921 (дата звернення 26.05.2026).

5. Ліпинський В.В. Критерії ефективності тлумачення адміністративно-деліктних правових норм. Право і суспільство. № 6-2 частина 2/2020. С.78-88. URL: https://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/6-2_2020/part_2/14.pdf (дата звернення 26.05.2026).

6. Ліпинський В.В. Шляхи тлумачення законодавчих положень про адміністративні штрафи за порушення митних правил для їх приведення у відповідність до верховенства права. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». № 4 (2021): Аналітично-порівняльне правознавство. С.168-174. URL: https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255105 (дата звернення 26.05.2026).

7. Ізбаш К., Коломієць Ю. Верховенство права як провідний принцип адміністративного судочинства. Актуальні проблеми правознавства. 3 (27)/2021. URL: https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1261/1307 (дата звернення 26.05.2026).

Ірха Юрій Богданович
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
завідувач наукової лабораторії права
національної та міжнародної безпеки
Інституту інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України,
доцент кафедри права
Дніпровського гуманітарного університету
ORCID 0000-0002-6442-0974

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розбудова суверенної держави неминуче вимагає створення надійної системи захисту її національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз. З цією метою формується національний сектор безпеки і оборони, де особливе місце посідають контррозвідувальні органи, відповідальні як за захист фундаментальних основ державності, недопущення насильницької зміни конституційного ладу, так і за виявлення, попередження та нейтралізацію неправомірного іноземного втручання у державну політику, економіку, оборонний потенціал, інформаційний простір, критичну інфраструктуру та інші стратегічно важливі сфери життєдіяльності суспільства.

Ефективна контррозвідувальна діяльність (далі – КРД) – це не тільки протидія конкретним шпигунам, диверсантам, державним зрадникам, терористам, екстремістам, сепаратистам, але й комплексна інформаційно-аналітична робота, спрямована на захист державних та суспільних інституцій від прихованих впливів, забезпечення незалежності управлінських рішень, гарантування недоторканності та стійкості всього конституційного ладу.

В Україні діяльність контррозвідувальних органів має глибоке історичне підґрунтя, що закладалося під впливом вікової боротьби нашого народу за самовизначення та географічного розташування країни на зламі цивілізаційного протистояння Сходу і Заходу. Досліджуючи історико-правові витоки вітчизняних спецслужб, Б.В. Бернадський зазначає, що українська контррозвідка пройшла складний і тривалий еволюційний шлях. Перші контррозвідувальні заходи із захисту державних інтересів фіксуються ще в епоху Київської Русі та Литовсько-Руської держави. У подальшому вони постійно видозмінювалися разом із розвитком самої державно-правової системи. Вчений наголошує, що через тривалу відсутність власної держави правове регулювання та розвиток контррозвідки на українських землях відбувалися в межах російської імперської доктрини «поліцейської держави», що базувалась на посиленні регулюючої ролі держави в житті суспільства [1, с. 35–37].

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна обрала демократичний прозахідний шлях розвитку, що обумовило необхідність зміни пріоритетів у роботі всього державного апарату, зокрема й спецслужб. Відмова від радянської спадщини потребувала створення нової правової моделі функціонування контррозвідки, яка унеможливила б її використання для репресій та забезпечила б підзвітність і підконтрольність суспільству.

У нашій державі головним органом, що відповідає за КРД, є Служба безпеки України. Водночас окремими контррозвідувальними функціями наділені Державна прикордонна служба України, Управління державної охорони України та розвідувальні органи України [2, ст. 5]. Здійснюючи КРД, зазначені суб’єкти мають насамперед керуватися нормами та принципами, визначеними в Конституції України, адже цей нормативний акт має в державі найвищу юридичну силу та становить фундамент правової системи та суспільного життя. Хоча Основний Закон детально не регламентує специфіку цієї діяльності, саме він встановлює правові орієнтири її здійснення. Зокрема, у Конституції України закріплено:

– цінності, що є основою української державності та підлягають безумовному захисту;

– функції держави, зокрема щодо забезпечення національної, державної та інформаційної безпеки України, захисту її державного суверенітету та територіальної цілісності;

– засади функціонування органів публічної влади, їх посадових і службових осіб;

– механізми формування вищих органів державної влади;

– систему стримувань і противаг для недопущення узурпації державної влади, її незаконного захоплення;

– систему конституційних прав і свобод, гарантії їх охорони та захисту, а також підстави для їх легітимного обмеження.

Демократія; верховенство права; людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, права і свободи; недискримінація; відповідальність держави перед людиною; ідеологічна, економічна та політична багатоманітність; національна безпека; розподіл влади; парламентський та судовий контроль – це не лише конституційні терміни, а імперативи, які визначають зміст та спрямованість КРД, а також межі роботи вітчизняної контррозвідки.

Відповідно до Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» КРД – це спеціальний вид діяльності у сфері забезпечення державної безпеки, яка здійснюється з використанням системи контррозвідувальних, пошукових, режимних, адміністративно-правових заходів. Її головною метою є попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що їм сприяють, та причин їх виникнення. Завданнями КРД є:

– добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

– протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

– розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян.

В Україні КРД здійснюється гласно і негласно. Гласні контррозвідувальні заходи передбачають використання відкритих (офіційних) форм і методів роботи у сфері забезпечення державної безпеки. Негласні контррозвідувальні заходи здійснюються із залученням осіб, які конфіденційно співпрацюють з контррозвідувальними органами і підрозділами, а також з використанням оперативних, оперативно-технічних та спеціальних сил і засобів [2, ст. 1, 2, 8].

Особливістю КРД є те, що її проведення не обумовлене лише наявністю ознак вчинення кримінального правопорушення, як це властиво для класичної оперативно-розшукової чи слідчої діяльності. На переконання М.О. Шиліна, оскільки загрози державній безпеці і національним інтересам України можуть бути як реальними, так і потенційно можливими, а також існують причини й умови їх виникнення, то попередження, виявлення та припинення цих явищ повинні здійснюватися безперервно. Відтак КРД повинна здійснюватися переважно на превентивних засадах, а не за наявності складу злочину або

факту заведення контррозвідувальної справи щодо невідомої особи, яка вчинила протиправне діяння [4, с. 125]. Для забезпечення такого підходу контррозвідувальні органи використовують широкий спектр форм і методів добування інформації.

За твердженнями А.М. Черняка, виявлення контррозвідувальними підрозділами осіб і фактів, що становлять інтерес для Служби безпеки України – це комплекс цілеспрямованих заходів, які вживають для виявлення, отримання та накопичення нових, раніше не відомих відомостей, важливих для протидії терористичній та іншій протиправній діяльності. Зазвичай збирання таких відомостей здійснюється шляхом комплексного використання кількох джерел: негласних контррозвідувальних заходів, радіоелектронної розвідки, комп'ютерної розвідки, аналітичної розвідки на основі аналізу відомостей з відкритих джерел тощо. Процес виявлення ознак підготовки чи здійснення такої діяльності передбачає отримання та перевірку первинної інформації про осіб і факти, що становлять інтерес для контррозвідувальних підрозділів [5, с. 141].

Незважаючи на пріоритетність превентивного підходу, КРД об'єктивно містить і реактивну складову, яка реалізується тоді, коли загрози державній безпеці України трансформуються у конкретні протиправні дії. За таких обставин реактивні контррозвідувальні заходи спрямовуються на припинення протиправної діяльності, нейтралізацію наявних загроз, локалізацію їх наслідків та встановлення всіх причетних осіб на території держави та за її межами.

Варто наголосити, що гласна і негласна превентивна та реактивна КРД має здійснюватися на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені виключно Конституцією та законами України. При проведенні відповідних контррозвідувальних заходів співробітники цих органів мають уникати будь-яких проявів зловживань та свавілля. Вони зобов'язані виявляти повагу до людської гідності та забезпечувати дотримання прав і свобод кожної особи незалежно від її громадянства, оперативного чи процесуального статусу, скоєних нею діянь, їх мотивів та наслідків.

З огляду на це, усі розглянуті вище конституційні імперативи мають не лише слугувати непорушним правовим орієнтиром у поточній діяльності контррозвідки, а й враховуватися під час ухвалення нових чи модернізації чинних нормативно-правових актів у сфері КРД та національної безпеки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бернадський Б.В. До питання про періодизацію історії контррозвідки в Україні. *Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення* : збірник матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя Служби безпеки України (м. Київ, 17 берез. 2017 р.). Київ : ВПЦ «Київський Університет», 2017. С. 36–37.

2. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002. URL: № 374–IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text (дата звернення: 20.05. 2026).

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 20.05.2026).

4. Шилін М.О. Щодо вирішення проблеми законодавчого визначення підстав контррозвідувальної діяльності. *Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення* : збірник матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя Служби безпеки України (м. Київ, 17 берез. 2017 р.). Київ : ВПЦ «Київський Університет», 2017. С. 125–126.

5. Черняк А.М. Контррозвідувальне забезпечення протидії тероризму. *Вісник кримінального судочинства*. 2022. № 1–2. С. 136–147. DOI: https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/136-147.

Літвін Юрій Іванович
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
науково-дослідного відділу
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID 0000-0002-0967-738X
Літвін Людмила Юріївна
кандидат юридичних наук, доцент,
м. Хмельницький
ORCID 0000-0003-2318-7085

ЩОДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ВЛАСНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ

Аналіз нормативно-правового регулювання окремих напрямів діяльності підрозділів забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України (Держприкордонслужби) як суб'єктів контррозвідувальної діяльності, свідчить про наявність низки прогалин, усунення яких сприятиме належному нормативно-правовому забезпеченню їх діяльності, зокрема:

1. Законом України (ЗУ) «Про контррозвідувальну діяльність» (№ 374-IV від 26.12.2002) на момент його прийняття було визначено:

- спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності є Служба безпеки України (ч.1 ст.5);

- окремі *контррозвідувальні заходи* виключно в інтересах *забезпечення* ***охорони*** *державного кордону України*, … можуть проводити розвідувальні органи України…, яким законами України "Про оперативно-розшукову